

І. ГЕОГРАФІЯ РЕКРЕАЦІЇ ТА ТУРИЗМУ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ПИТАННЯ

УДК 911.3

Браславська Оксана Володимирівна,
доктор педагогічних наук, професор

Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини, м. Умань,
Україна, e-mail:
oksana.braslavska@udpu.edu.ua

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ І ФАКТОРНИЙ СКЛАД РЕКРЕАЦІЙНОЇ ГЕОГРАФІЇ

Мета статті полягає у спробі розв'язання одного із завдань сучасної рекреаційної географії, що передбачає чітке формулювання її суспільних функцій та розкриття комплексу факторів формування рекреаційних потреб особистості.

Новизною доробку є окреслення чітких класифікаційних одиниць функціонального і факторного складу рекреаційної географії, що сприятиме удосконаленню процесу організації рекреаційної діяльності на конкретно означених територіях.

Такі результати стали можливими завдяки використанню загальноприйнятих *методів*: аналіз літературних джерел за окресленою тематикою, опис і порівняння.

Результатами є узагальнення факторів формування рекреаційних потреб (соціально-економічні, демографічні, соціальні, медико-біологічні, природні, економічні) та функцій рекреаційної географії (медично-біологічна, соціально-культурна, економічна, політична).

Практична значимість статті полягає у використанні різнобічних поглядів на проблему під час вивчення рекреаційної географії студентами-географами, пропагування різноманітних думок науковців і дослідників про функціональний і факторний склад рекреаційної географії.

Ключові слова: рекреаційна географія, функціональний і факторний склад рекреаційної географії.

УДК 911.3

Браславская Оксана Владимировна,
доктор педагогических наук, профессор

Уманский государственный
педагогический университет имени Павла
Тычины, г. Умань, Украина, e-mail:
oksana.braslavska@udpu.edu.ua

ФУНКЦИОНАЛЬНЫЙ И ФАКТОРНЫЙ СОСТАВ РЕКРЕАЦИОННОЙ ГЕОГРАФИИ

Цель статьи заключается в попытке решения одной из задач современной рекреационной географии, что предусматривает четкое формулирование ее общественных функций и раскрытие комплекса факторов формирования рекреационных потребностей личности.

Новизной работы является определение четких классификационных единиц функционального и факторного состава рекреационной географии, что будет способствовать совершенствованию процесса организации рекреационной деятельности на конкретно указанных территориях.

Такие результаты стали возможными благодаря использованию общепринятых *методов*: анализ литературных источников по обозначенной тематике, описание и сравнение.

Результатами есть обобщение факторов формирования рекреационных потребностей (социально-экономические, демографические, социальные, медико-биологические, природные, экономические) и функций рекреационной географии (медико-биологическая, социально-культурная, экономическая, политическая).

Практическая значимость статьи заключается в использовании разносторонних взглядов на проблему при изучении рекреационной географии студентами-географами, пропаганда различных мыслей ученых и исследователей о функциональном и факторном составе рекреационной географии.

Ключевые слова: рекреационная география, функциональный и факторный состав рекреационной географии.

УДК 911.3

Braslavska Oksana Vladimirovna,
doctor of pedagogical sciences, professor,

Pavlo Tychyna Uman state pedagogical
university, Uman, Ukraine, e-mail:
oksana.braslavska@udpu.edu.ua

FUNCTIONAL AND FACTOR COMPOSITION OF RECREATIONAL GEOGRAPHY RECREATIONAL GEOGRAPHY

The purpose of the article is to attempt to unravel one of the tasks of modern recreational geography, which implies a clear formulation of its social functions and the disclosure of a complex of factors for the formation of recreational needs of the individual.

The novelty of the work is the outline of clear qualification units of the functional and factor composition of recreational geography, which will contribute to the improvement of the process of organizing recreational activity in specified areas.

Such results became possible due to the use of commonly *used methods*: analysis of literary sources according to the theme, description and comparison.

The results are generalization of the factors of formation of recreational needs (socio-economic, demographic, social, medical-biological, natural, economic) and functions of recreational geography (medical-biological, socio-cultural, economic, political).

The practical significance of the article lies in the use of versatile views on the problem of studying recreational geography by students-geographers, promoting the diverse views of scientists and researchers on the functional and factor composition of recreational geography.

Key words: recreational geography, functional and factor composition of recreational geography.

Постановка проблеми. Рекреація – це сукупність етимологічних значень: *recreatio* (лат.) – відновлення; перерва, відпочинок між заняттями; *recreation* (франц.) – розваги, відтворення фізичних і духовних сил людини, затрачених у процесі праці, зміна дій, які виключають трудову діяльність і характеризують простір, зв'язаний з цими діями. Відповідно, термін «рекреація» характеризує не тільки певні види життєдіяльності людей у вільний час, але і той простір, в якому вони функціонують.

Крім того, вищеназвані характеристики підтверджують думку про те, що рекреаційна діяльність – невід'ємна частина політичного розвитку

суспільства, складовим елементом якої є соціальний спосіб життя особистості, що сприяє урізноманітненню суспільних функцій рекреації. Деякі західні дослідники сутність рекреації розглядають, виходячи з так званої теорії інстинктів. Вони вважають, що людині властиве природжене прагнення подорожувати, що підтверджується моделлю поведінки здорової особистості, яка на думку З. Фрейда, полягає в прагненні зменшити напруження, підтримати динамічну рівновагу на такому рівні, щоб отримати та максимально посилити насолоду від задоволення потреби, дотримуючись соціальних норм.

З погляду вітчизняної науки, поведінка людини мотивується потребами (С. Головін, П. Гуревич, В. Зінченко і Б. Мещеряков та інші). А як відомо – потреба складніша від інстинкту й визначається суспільним розвитком, охоплюючи певні види життєдіяльності, що в рекреації пов'язані з пізнавальною, санаторно-курортною, лікувально-оздоровчою, спортивною, розвивальною та іншою метою. Кожен вид може бути організований відокремлено від інших видів рекреаційної діяльності й туризму. Крім того, вибираючи вид рекреації і географічний район відпочинку, людина або група людей вирізняються окремими цілями, установками, запитамі. При цьому потреби індивідів і груп людей диференціюються за різними ознаками, в тому числі й за регіональними. Зокрема, виділено такі з них, як наявність туристично-рекреаційних підприємств, трудових ресурсів, транспортної доступності, вигідності економіко-географічного розміщення та розвиненість соціальної інфраструктури. Це визначає різноманітність рекреаційних потреб, що потребує поглибленого дослідження їх функціонального та факторного складу в рамках рекреаційної географії, як науки, яка вивчає комплекс означених питань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішенню проблеми соціально-економічного розвитку туризму й рекреації в державі та задоволенню попиту на їх послуги присвячена велика кількість досліджень. У загальному питанні рекреаційних потреб особистості, функціонального і факторного складу рекреаційної географії висвітлені в роботах багатьох науковців (О. Бейдик [1], В. Величко [3], М. Крачило [5], О. Любіцева [6], П. Масляк [9], І. Мельник [10], М. Мироненко та І. Твердохлєбов [11], Л. Немець, Г. Кулєшова, А. Соколенко [12], Д. Ніколаєнко [13], М. Поколодна [14], Д. Гурова, М. Фролов, С. Журавльова, Т. Кукліна, О. Сердюк [16], Н. Сажнева [17], Н. Скрипник, А. Сердюк [18], В. Преображенський [19], Н. Фоменко [22] та інші).

«Рекреаційні потреби, як і попит, є соціально-економічною категорією, вони мають суто історичний характер і визначаються цільовими настановами суспільства, соціальними відносинами в ньому, а також національними, місцевими традиціями й звичками населення, тобто є всім тим, що в сукупності становить спосіб життя людей» [17, с. 89]. Підтримуючи цю думку Н. Сажневої, М. Поколодна вказує: «Розвиток рекреаційної діяльності на всіх рівнях визначають рекреаційні потреби,

принаймні вони впливають на два її основні аспекти: просторово-часову динаміку і територіальну організацію. У загальному виді рекреаційні потреби можна визначити як вимоги до умов відновлення сил людини» [14, с. 26]. Тому, варто звернути увагу на рекреаційні потреби особистості, які змінюються в залежності від змін соціально-економічного розвитку держави. Це підтверджується думкою колективу авторів (Д. Стеченко, І. Безуглий, Н. Турло, С. Мархонос), які визначили нові тенденції розвитку туристсько-рекреаційної діяльності, що полягають у:

- глобалізації даної діяльності, що є результатом розширення і поглиблення міжрегіональних та міжнародних зв'язків;
- послабленні та усуненні перешкод на шляху туристичних потоків і розширенні спектра турпродуктів та послуг;
- регіоналізації туристичної діяльності що виявляється у формуванні рекреаційно-туристичних зон, курортотолісів, регіональних ринків туризму, у створенні сприятливих умов для розвитку туристичних зв'язків між країнами;
- інформатизації в сфері туризму, що виявляється у все ширшому використанні комп'ютерних систем, телекомунікацій, мережі Інтернет [20, с. 16].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Рекреація – це сукупність явищ і відносин, які виникають у процесі використання вільного часу для оздоровчої, пізнавальної, спортивної і культурно-розважальної діяльності рекреантів на спеціальних територіях, які знаходяться у межах, або поза населеним пунктом, і не є місцем їх постійного життя. Для здійснення даного виду діяльності необхідним є вивчення об'єму і структури рекреаційних потреб, що може бути вирішене лише в умовах міждисциплінарної взаємодії, синтезу знань, де географія повинна не лише використовувати результати інших наук, але і формулювати вимоги до них.

«Визначаючи різноманітні методологічні підходи у розвитку рекреаційної географії, сучасні дослідники вказують на те, що вона належить до галузі суспільних, спеціальних географічних наук поряд з географією культури, освіти, охорони здоров'я й іншими дисциплінами, в яких цільова функція об'єкта і предмета вивчення може бути визначена як соціальна» [2, с. 9]. Критерій організації рекреаційного простору, а також вплив простору на поведінку рекреанта мають соціологічний і соціально-психологічний характер, тому визначено суттєве значення трьох наук – географії, соціології й соціальної психології у вивченні рекреаційної діяльності. Соціологія вивчає рекреаційні потреби соціальних груп, встановлюючи їх зв'язок з потребами більш широких соціальних систем і суспільства в цілому. Соціальна психологія вивчає психологічні вимоги до рекреаційного середовища, які властиві соціальним групам й індивідам. При цьому рекреаційну географію передусім цікавлять ціннісні орієнтації соціально-територіальних спільнот, так як саме вони є основними у

визначенні її функцій. Це питання до кінця не вирішене й потребує поглибленої уваги науковців декількох наукових напрямів.

Щодо рекреаційних потреб населення, то їх задоволення стало можливим завдяки утворенню відповідної сфери в суспільному поділі праці, адже як відомо, рекреаційне обслуговування відноситься до невиробничої сфери, що об'єднує всі види діяльності, які мають справу з розподілом, обміном і споживанням матеріальних благ, а також з тими відносинами, які складаються в суспільстві. Урізноманітнення вимог сучасного відпочивальника до рекреаційних потреб сприяло потребі перегляду факторного складу рекреаційної географії.

Формулювання цілей статті. Фіксується потреба у подальшому розвитку рекреаційної географії, що можливо за чіткого формулювання її суспільних функцій та розкриття комплексу факторів формування рекреаційних потреб, так як це сприятиме удосконаленню процесу організації рекреаційної діяльності на конкретно означених територіях.

Виклад основного матеріалу. Для розв'язання завдань розвитку рекреації й туризму на різних територіях науковцями пропонується: вивчення і раціональне використання рекреаційно-ресурсного потенціалу, соціально-туристичної інфраструктури, фінансових та інших ресурсів; формування регіональних і міжрегіональних рекреаційно-туристичних систем на основі цільових програм; комплексний соціальний та економічний розвиток територій активного туризму і курортно-рекреаційних послуг; розробка наукових основ кластеризації підприємств і організацій сфери туризму та регіонального планування їх розвитку; перетворення туристичного регіону як територіально-функціональної частини країни в раціонально організований елемент структури регіонального суспільно-економічного комплексу; створення наукових інформаційних систем для політики регіонального розвитку туризму; розробка регіональних програм та програм розвитку регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг; вивчення процесів взаємодії суспільства і природи, визначення принципів екологічної політики регіонального розвитку туризму, підготовка програм охорони та ефективного використання природних і рекреаційно-туристичних ресурсів» [20, с. 17].

Для виконання поставлених завдань необхідним є дотримання ряду умов. По-перше, пропонується «дотримання циклічності рекреаційної діяльності – взаємопов'язане і взаємообумовлене сполучення типів рекреаційної діяльності, яке виникає на основі ведучого мотиву рекреаційної діяльності та програми відпочинку, яка дозволяє на основі поведінкових можливостей і зразків реалізувати певні рекреаційні цілі, мотивації і вимоги рекреантів у конкретних умовах» [14, с. 30]. По-друге, варто переглянути визначені суспільні функції рекреації та фактори формування рекреаційних потреб особистості.

Класифікації суспільних функцій рекреації за різними підходами відрізняються й мають по-декілька основних груп. Так колектив авторів (Д. Гурова, М. Фролов, С. Журавльова, Т. Кукліна, О. Сердюк) [16],

Н. Сажнева [17], Н. Фоменко [22] та інші виділяють медико-біологічну, соціально-культурну та економічну групи.

Ми спробували, об'єднавши думки багатьох науковців, розділити суспільні функції рекреації на 4 основні групи: 1) медично-біологічну; 2) соціально-культурну; 3) економічну; 4) політичну (виховну).

Медично-біологічна функція полягає в санаторно-курортному лікуванні й оздоровленні, що є одним із шляхів вирішення проблеми зняття виробничої і невиробничої втоми людини.

Соціально-культурна функція – це провідна функція рекреації, що сприяє задоволенню культурних (духовних) потреб як пізнання навколишнього світу і свого місця в ньому, пізнання призначення свого існування, духовного спілкування з природою, культурними, історичними, соціально-економічними цінностями рідного краю, світу.

Економічна функція – відтворення робочої сили, адже саме рекреаційна діяльність зберігає суспільно необхідний час за умови відновлення сил людини під час відпочинку і туризму, які накопичуються, а потім перетворюються в дохід через підвищення рівня діяльності працівників матеріального виробництва. Завдяки рекреаційному ефекту збільшується кількість збереженого робочого часу, термін працездатності особистості, підвищується її здатність до праці. З економічної точки зору важлива роль рекреації як нової форми споживчого попиту товарів і послуг, яка призводить до формування такої сфери господарської діяльності, яка поширює асортимент продукції традиційних галузей промисловості й сільського господарства [7; 8].

Мандрівки з метою оздоровлення за межами своєї держави відрізняється специфічними особливостями. Валютне надходження від міжнародного туризму, як і доходи від внутрішнього туризму, в своїй першооснові є своєрідною рекреаційною рентою за відвідування цікавих місць, використання лікувальних і унікальних властивостей території [19]. Туризм збільшує надходження в іноземній валюті від міжнародних пасажирських перевезень. У працях економістів, які спеціалізуються на туризм й рекреації, підкреслюється позитивна роль іноземного туризму для підйому економіки країни [4].

Як відомо «внутрішній туризм – тимчасовий виїзд громадян конкретної країни з постійного місця проживання в рамках національних кордонів цієї країни для відпочинку, задоволення пізнавальних інтересів, занять спортом та з іншою туристичною метою» [15, с. 102]. Виконуючи політичну функцію, рекреація виступає важливим засобом патріотичного виховання. Зокрема, туристсько-рекреаційні акції молоді завжди були пов'язані з патріотичним рухом, з вихованням любові до батьківщини на основі знайомства з природою, історичним минулим, місцями цікавих подій рідного краю.

Отже, для виконання рекреацією і туризмом своїх соціальних функцій вивчення реальних процесів, тенденцій, об'єму рекреаційних потреб повинно проводитися в економічному, медико-біологічному,

демографічному, соціологічному, соціально-психологічному, природознавчому та інших аспектах. Зокрема, М. Покогодна вказує, що «формування рекреаційних потреб відбувається під впливом комплексу факторів, які можна погрупувати наступним чином:

- соціально-економічні фактори – рівень матеріального статку масового споживача, рівень цін на рекреаційні товари та послуги, наявність вільного часу, доступність інформації (реклама) про рекреаційні об'єкти і послуги;

- демографічні – вік, стать, сімейний стан, освіта, професія, приналежність до певної соціальної групи, регіон основного проживання та тип місцевості проживання (міська або сільська);

- особистісно-поведінкові фактори – індивідуальні особливості індивіда, стиль життя, інтереси, система духовних цінностей, мотивація рекреаційної діяльності, стан здоров'я;

- фактори культурного і суспільно-психологічного характеру – пріоритети в системі духовних цінностей суспільства в цілому, його окремих груп, досягнутий рівень психології споживання, вплив моди у виборі видів рекреаційних занять, існуючі традиції проведення відпочинку;

- ресурсно-екологічні фактори – масштаби і забезпеченість території різними видами рекреаційних ресурсів, екологічний стан навколишнього природного середовища;

- політичні фактори – безпека рекреаційних регіонів і об'єктів, відсутність збройних конфліктів, тероризму, піратства, дотримання міжнародних норм і правил щодо прав і свобод людини» [14, с. 26].

В. Величко виділяє такі фактори, що впливають на формування рекреаційних потреб:

- Природні фактори (географічне положення місця відпочинку, клімат, флора, фауна та ін.).

- Соціально-економічні фактори: розвиток місця відпочинку (мова, економічний і культурний рівень розвитку країни).

- Матеріальна база (транспорт, готелі, підприємства харчування, дозвілля, спортивно-курортні споруди та ін.).

- Інфраструктура місця відпочинку (комунікації, під'їзні шляхи, освітлення, пляжі, стоянки, садово-паркові господарства та ін.).

- Рекреаційна пропозиція (ресурси гостинності, в тому числі екскурсійні, пізнавальні, спортивні, розважальні, курортні та рекреаційні пропозиції) [3, с. 29].

Така широта дослідження об'єктивно витікає з того, що формування рекреаційних потреб проходить під впливом комплексу факторів, які нами згруповані наступним чином.

Соціально-економічні фактори: рівень розвитку виробничих сил; рівень виробництва послуг; рівень розвитку сфери відпочинку і туризму; доходи населення; ціни на товари і послуги, у тому числі рекреаційні; рівень розвитку транспортної інфраструктури і транспортних засобів;

тривалість відпусток; реклама; склад населення; рівень культурного життя; рух населення; національні звичаї і традиції.

Демографічні фактори: співвідношення міського і сільського населення (ступінь урбанізації); статеві вікова структура населення; склад сім'ї; особливості розселення населення, міграційні процеси.

Соціальні фактори: місце проживання, вік, соціальна належність; культурні, ділові зв'язки; вплив сучасних тенденцій до оздоровлення; моральні стереотипи.

Медико-біологічні фактори: тип нервової системи особистості; стан здоров'я й працездатності населення; об'єм, структура і можливості санаторно-курортного лікування й оздоровлення.

Природні фактори: природа, клімат, наявність морської акваторії, гірської системи тощо.

Економічні фактори: економічні можливості суспільства (об'єм сукупного суспільного продукту і пропорції його розподілу).

Посилення уваги до факторного впливу на формування рекреаційних потреб зумовлює необхідність творчого пошуку радикальних теоретичних підходів, реформування галузі, змін в соціальному, економічному, культурному розвитку суспільства.

Висновки. Отже, зважаючи на визначений функціональний і факторний склад рекреаційної географії, одним із важливих питань оцінки рекреаційних потреб є визначення ступеня задоволення потреб населення в рекреаційних послугах на сучасному етапі соціально-економічного розвитку держави. Ця проблема практично залишається не вирішеною так як науково найбільш вивчено лише комплекс потреб у матеріальних благах рекреантів. Перспективна точка зору повинна враховувати рекреаційні потреби, які відображають закони руху рекреаційних потреб (структури споживання), ґрунтовні методи і форми територіальної організації рекреаційної діяльності. Різні соціальні й вікові групи людей виявляють специфічні вимоги в процесі рекреаційної діяльності. Безумовно, всього різноманіття вимог, які виникають під впливом комплексу факторів, врахувати неможливо. Але наукове обґрунтування класифікації вимогливості різних груп відпочивальників до природних і антропогенних рекреаційних ресурсів, можливих рекреаційних занять, до структури місць відпочинку, територіальної організації рекреаційної діяльності має стати тематикою подальших дослідницьких розвідок.

Список використаних джерел

- 1.Бейдик О.О. Словник-довідник з географії туризму, рекреалогії та рекреаційної географії / О.О. Бейдик. – К. : Палітра, 1997. – 300 с.
- 2.Браславська О.В. Методологічні аспекти сучасної рекреаційної географії / О.В. Браславська, І.В. Кравцова // Географія та туризм : Наук. зб. / Ред. кол. : О.О. Любіцева (гол. ред.) та ін. – К. : Альфа-ПК, 2018. – Вип. 42. – С. 3–11.
- 3.Величко В.В. Організація рекреаційних послуг : навч. посіб. / В. В. Величко. – Х. : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. – 202 с.

- 4.Каленюк І.С. Підходи до визначення соціальної результативності сфери рекреації та туризму / І.С. Каленюк, Т.М. Котенко. – Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. – 2016. – Т. 21. – Вип.3. – С.113-118.
- 5.Крачило М.П. Краєзнавство і туризм : навч. посіб. для студ. географічних факультетів / М.П. Крачило. – К. : Вища школа, 1994. – 191 с.
- 6.Любіцева О.О. Рекреаційна географія і розвиток туризму / О.О. Любіцева // Педагогічні та рекреаційні технології в сучасній індустрії дозвілля : матер. міжнар. наук-практ. конф. – К. : КНУКІМ, 2004. – С. 42–43.
- 7.Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) / О.О. Любіцева. – К. : Альтерпрес, 2002. – 436 с.
- 8.Мальська М.П. Туристичний бізнес: теорія та практика / М.П. Мальська, В.В. Худо. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 368 с.
- 9.Масляк П.О. Рекреаційна географія : навч. посіб. / П.О. Масляк. – К. : Знання, 2008. – 343 с.
10. Мельник І. Г. Рекреаційна географія : навч.-метод. посіб. для студ. спец. «Географія» / І.Г. Мельник. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. – 102 с.
11. Мироненко Н.С. Рекреационная география / Н.С. Мироненко, И.Т. Твердохлебов. – М. : Изд-во Московского университета, 1981. – 208 с.
12. Немець Л.М. Туристсько-рекреаційні ресурси світу : навч.-метод. посіб. / Л.М. Немець, Г.О. Кулешова, А.В. Соколенко. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. – 102 с.
13. Николаенко Д.В. Рекреационная география : учебн. пособие для студ. высш. учебн. заведений / Д.В. Николаенко. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – 288 с.
14. Покоłodна М.М. Рекреаційна географія : навч. посіб. / М. М. Покоłodна. – Х. : ХНАМГ, 2012. – 275 с.
15. Рекреаційна географія : курс лекцій для студ.-географів пед. універ. / Уклад. О. В. Браславська. Вид. 2-ге, доповнене. . Умань : ВПЦ «Візаві», 2014. – 256 с.
16. Рекреаційна географія : навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів / Д.Д. Гурова, М.О. Фролов, С.М. Журавльова, Т.С. Кукліна, О.М. Сердюк. – Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2010. – 92 с.
17. Сажнева Н.М. Рекреаційна географія : навч. посіб. / Н.М. Сажнева. – Мелітополь : Люкс, 2008. – 329 с.
18. Скрипник Н.Я. Рекреаційна географія : навч. посіб. / Н.Я. Скрипник, А.М. Сердюк. – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 296 с.
19. Теоретические основы рекреационной географии / Под ред. В.С. Преображенского. – М.: Наука, 1975. – 224 с.
20. Управління регіональним розвитком туризму : навч. посіб. / За ред. Д.М. Стеценка. – К. : Знання, 2012. – 455 с.
21. Федяй І.О. Функції рекреаційної діяльності людини // Фізична реабілітація та рекреаційно-оздоровчі технології, 2017. – № 2. – С. 98–104.
22. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія : навч. посіб. / Н.В. Фоменко. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 312 с.

Список использованных источников

- 1.Бейдик А.А. Словарь-справочник по географии туризма, рекреологии и рекреационной географии / А.А. Бейдик. – К. : Палитра, 1997. – 300 с.
- 2.Браславская О.В. Методологические аспекты современной рекреационной географии / О.В. Браславская, И.В. Кравцова // География и туризм : Наук. зб. / Ред. кол. : О.О. Любіцева (гол. ред.) и др. – К. : АЛЬФА-ПИК, 2018. – Вып. 42. – С. 3–11.
- 3.Величко В. В. Организация рекреационных услуг : учеб. пособие / В. В. Величко. – Х. : ХНУМГ им. О. М. Бекетова, 2013. – 202 с.

4. Каленюк И.С. Подходы к определению социальной результативности сферы рекреации и туризма / И.С. Каленюк, Т.М. Котенко. – Вестник Одесского национального университета имени И.И. Мечникова. – 2016. – Т. 21. – Вып.3. – С.113–118.
5. Крачило М.П. Краеведение и туризм : учеб. пособие для студ. географических факультетов / М.П. Крачило. – К. : Высшая школа, 1994. – 191 с.
6. Любицева О.А. Рекреационная география и развитие туризма / О. А. Любицева // Педагогические и рекреационные технологии в современной индустрии досуга : матер. Междунар. науч.-практ. конф. (Киев, 2004). – К. : КНУКИМ, 2004. – С. 42–43.
7. Любицева О.О. Рынок туристических услуг (геопространственные аспекты) / О.О. Любицева. – К. : Альтерпрес, 2002. – 436 с.
8. Мальская М.П. Туристический бизнес : теория и практика / М.П. Мальская, В.В. Худо. – 2-ге изд., доп. и перероб. – К. : Центр учебной литературы, 2012. – 368 с.
9. Масляк П. А. Рекреационная география : учеб. пособие / П.А. Масляк. – К. : Знание, 2008. – 343 с.
10. Мельник И. Г. Рекреационная география : учеб. пособие. для студ. спец. «География» / И. Мельник. – Луганск : Изд-во ГУ «ЛНУ имени Тараса Шевченко», 2012. – 102 с.
11. Мироненко Н.С. Рекреационная география / Н.С. Мироненко, И.Т. Твердохлебов. – М. : Изд-во Московского университета, 1981. – 208 с.
12. Немец Л.М. Туристско-рекреационные ресурсы мира : учеб-метод. пособие / Л.Н. Немец, Г.А. Кулешова, А.В. Соколенко. – Х. : ХНУ имени В.Н. Каразина, 2015 – 102 с.
13. Николаенко Д. В. Рекреационная география : учебн. пособие для студ. высш. учебн. заведений / Д. В. Николаенко. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – 288 с.
14. Поколотная М. М. Рекреационная география : учеб. пособие / М.М. Поколотная. – Х. : ХНАМГ, 2012. – 275 с.
15. Рекреационная география : курс лекций для студ.-географов пед. универ. / Сост. А.В. Браславская. Изд. 2-е, дополненное. Умань : ВПЦ «Визави», 2014. – 256 с.
16. Рекреационная география : учеб. пособие. для студ. высших учеб. заведений / Д.Д. Гурова, Н.А. Фролов, С. М. Журавлева, Т.С. Куклина, А.Н. Сердюк. – Запорожье : ООО «ЛИПС» ЛТД, 2010. – 92 с.
17. Сажнева Н. Н. Рекреационная география : учеб. пособие / Н.Н. Сажнева. – Мелитополь : Люкс, 2008. – 329 с.
18. Скрипник Н. Я. Рекреационная география : учеб. пособие / Н. Я. Скрипник, А. М. Сердюк. – К. : «Центр учебной литературы», 2013. – 296 с.
19. Теоретические основы рекреационной географии / Под ред. В.С. Преображенского. – М. : Наука, 1975. – 224 с.
20. Управление региональным развитием туризма : учеб. пособие. / Под ред. Д.М. Стеченко. – М. : Знание, 2012. – 455 с.
21. Федяй И.А. Функции рекреационной деятельности человека // Физическая реабилитация и рекреационно-оздоровительные технологии, 2017. – № 2. – С. 98–104.
22. Фоменко Н. В. Рекреационные ресурсы и курортология : учеб. пособие / Н. В. Фоменко. – К. : Центр учебной литературы, 2007. – 312 с.

References

1. Beydik, O.O. (1997). Dictionary of reference on the geography of tourism, recreation and recreational geography. K. : Palette.
2. Braslavskaya, O.V., Kravtsova I. V. (2018). Methodological aspects of modern recreational geography. Geography and Tourism : Science. Save. Ed. count : Lubitseva O.O. (head ed.) and others. K. : Alpha-PIC. Vip. 42. 3–11.

3. Velichko, V.V. (2013). Organization of recreational services : training. Manual. Kh. : KhNUMH named after O. M. Beketova.
4. Kalenyuk, I.S. Kotenko, T.M. (2016). Approaches to the definition of social performance in the field of recreation and tourism. Bulletin of the Odessa National University named after II Mechnikov. T. 21. Vip.3. 113-118.
5. Krachylo, M.P (1994). Regional Studies and Tourism : teach. manual for the stud Geographical Faculties. K. : High school.
6. Lubitseva, O.O. (2004). Recreational Geography and Tourism Development. Pedagogical and recreational technologies in the modern leisure industry : mater. international science-practice conf. K. : KNUCIM, 42-43.
7. Lubitseva, O.O. (2002). Market of tourist services (geospatial aspects). K. : AlterPres.
8. Malskaya. M.P., Hodo, V.V. (2012). Travel Business : Theory and Practice / MP Malskaya, 2nd form., Additional. and processing. K. : Center for Educational Literature.
9. Maslyak, P.O. (2008). Recreational geography : teach. Manual. K. : Knowledge.
10. Melnik, I.G. (2012). Recreational geography : teaching method. manual for the stud special Geography. Lugansk : View of DZ «LNU named after Taras Shevchenko».
11. Mironenko, N.S., Tverdohlebov. I.T. (1981). Recreational. Moscow : Publishing House of Moscow University.
12. Nemets, L.M., Kuleshova G.O., Sokolenko, A.V. (2015). Tourism and recreation resources of the world : teaching method. manual. Kh. : KNU named after VN Karazin.
13. Nikolenko, D.V. (2003). Recreational geography : study. manual for student higher training institutions. M. : Humanite. ed. Center VLADOS.
14. Pokolodnaya, M.M (2012). Recreational geography : teach. manual. Kh. : KhNAMH.
15. Rekreational geography : a course of lectures for the postgraduate pedagogues. Univer. / Formation. O. V. Braslavskaya. Kind. 2nd complete. – Uman : VPZ «Visavi», 2014. – 256 s.
16. Gurov, D.D., Frolov, M.O., Zhuravleva, S.M, Kuklin, T.S., Serdiuk, O.M. (2010). Rekreational geography : teach. manual for the stud higher educators establishments. Zaporozhye : LLC «LIPS» LTD.
17. Sazhneva, N.M. (2008). Recreational geography: teach. Manual. Melitopol : Suite.
18. Skrypnyk, N. Ya., Serdiuk, A.M. (2013). Recreational geography : teach. manual. – K. : «Center for Educational Literature».
19. Theoretical Foundations of Recreational Geography (1975). Ed. V.S Preobrazhensky. Moscow : Nauka.
20. Management of Regional Tourism Development : teach. Manual (2012). Ed. D.M. Stechenka. K. : Knowledge.
21. Fedyay, I.O. (2017). Functions of recreational activity of a person. Physical rehabilitation and recreation and recreation technologies. № 2. 98–104.
22. Fomenko, N.V.(2007). Recreational resources and health resort: teaching manual : Center for Educational Literature.